

بررسی تطبیقی سایه‌نویسی در حقوق کیفری ایران و ایالات متحده آمریکا

زهرا صالح‌آبادی*

سیدمهدی سیدزاده ثانی**

عبدالرضا جوان جعفری بجنوردی***

DOI: 10.22096/law.2022.523931.1849

[تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۴]

چکیده

سایه‌نویسی که به زبان ساده، نوشتن برای دیگری و به نام اوست، با ظهور فناوری‌های نوین در سال‌های اخیر، شدت و گسترش بیشتری در نظام‌های آموزشی یافته است. در مواجهه با این پدیده، قانون‌گذاران ایران و ایالات متحده آمریکا کوشیده‌اند با جرم‌انگاری این پدیده و پیش‌بینی ضمانت‌اجرای کیفری، به مقابله با آن بپردازند. قانون‌گذار ایران در قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی، هر دو طرف فرایند سایه‌نویسی، یعنی سایه‌نویسان (ارائه‌دهندگان خدمات سایه‌نویسی) و استفاده‌کنندگان از سایه‌نویسی (مشتریان) را مورد توجه قرار داده است. با وجود این، سیاست کیفری در قبال این دو دسته یکسان نبوده و به دو گونه متفاوت با آن‌ها برخورد شده است. به این صورت که قانون‌گذار برای ارائه‌دهندگان ضمانت‌اجرای کیفری قائل شده است، اما برای استفاده‌کنندگان ضمانت‌اجرایی خفیف‌تر و از نوع انضباطی، از قبیل ملغی‌الاثرب کردن مدرک تحصیلی، پایه و مرتبه پیش‌بینی کرده است. در ایالات متحده آمریکا نیز هفده ایالت سایه‌نویسی را جرم‌انگاری کرده‌اند. این ایالت‌ها، تنها به مجازات عرضه‌کنندگان خدمات سایه‌نویسی پرداخته‌اند. بدین‌سان، در خصوص استفاده‌کنندگان از این خدمات، مجازات‌های انتظامی دانشگاه‌ها اعمال می‌شود.

واژگان کلیدی: سایه‌نویسی؛ برون‌سپاری؛ مؤلف افتخاری؛ اعطای نویسندگی؛ اجاره علمی؛ مجازات.

* دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران Email: salehabadi.zahra@gmail.com

** استادیار دانشکده حقوق، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران. «نویسنده مسئول» Email: seidzadeh@ferdowsi.um.ac.ir

*** دانشیار دانشکده حقوق، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران. Email: javan-j@um.ac.ir

مقدمه

توسعه و پیشرفت جوامع تا حد زیادی به تولید علم بستگی دارد. علم و پژوهش، به‌عنوان یکی از ابزارهای اصلی اقتدار و پیشرفت هر جامعه‌ای همواره مورد توجه همه مردم و نظام‌های اجتماعی بوده است. دانشگاه، به‌عنوان کانون اصلی علم و پژوهش، با تربیت نیروی انسانی سالم و متعهد و فراهم آوردن زمینه پژوهش موجب رشد و ارتقاء و توسعه ملی می‌شود، اما گاه پاره‌ای از آسیب‌ها در این زمینه، سبب فاصله گرفتن دانشگاه از رسالت اصلی خود، یعنی آموزش و پژوهش می‌شود.

هم‌زمان با افزایش بی‌رویه مراکز آموزشی و افزایش تعداد دانشجویان^۱ شدت یافتن روحیه مدرک‌گرایی، فشار برای نشر^۲ و کالایی دانستن دانش، در گستره تولیدات علمی دانشگاهی وضعیتی نامتعارف به وجود آمد که ارمغانی جز نگرانی برای دانشگاه‌ها نداشت. رواج پدیده سوداگری علم و کسب‌وکارهای جدیدی، همچون سایه‌نویسی یا خریدوفروش پایان‌نامه، از مهم‌ترین جلوه‌های این وضعیت نامتعارف است.

«سایه‌نویسی، ایجاد اثر برای مشتری و توزیع آن نه به نام نویسنده واقعی، بلکه به نام مشتری است»^۳. سایه‌نویسی، زاده دوران مدرن نیست، بلکه می‌توان گفت از زمانی که نوشتن بوده سایه‌نویسی نیز بوده است. قرن‌هاست که از خدمات سایه‌نویسی برای نوشتن کتاب و سخنرانی‌های سیاسی و همچنین نوشتن مقالات علمی استفاده شده است که ریشه‌های آن به سده پنجم میلادی نیز می‌رسد.^۴ به‌رغم رواج استفاده از خدمات سایه‌نویسی در عرصه‌هایی، همچون سیاست استفاده از این خدمات در گستره دانشگاهی، پیامدهایی منفی همچون خروج روند توسعه علمی از مدار سالم و پویای آن، فروپاشی بنیان‌های اخلاقی، لطمه به شهرت و اعتبار دانشگاهی،

۲۳۲۰۱ مرکز آموزش عالی در سال ۱۳۵۷ و ۲/۷۲۴ در سال ۱۳۹۷؛ ۱۷۵/۶۷۵ دانشجویان در سال ۱۳۵۷ به ۳/۶۱۶/۱۱۴ در سال ۱۳۹۷؛ سایت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، (۱۳۹۷). رشد ۲۱ برابری تعداد دانشجویان در سال ۹۷ نسبت به چهار دهه قبل / تعداد اعضای هیئت علمی ۱۲ برابر شده است. بازایی شده در ۱۳۹۷/۱۱/۲۷، <http://www.msrt.ir/fa/news/45681>

2. David Robert, Grimes, Chris T. Bauch, and John PA Ioannidis, "Modelling science trustworthiness under publish or perish pressure," *Royal Society Open Science*, 5, 1: 171511, (2018): 1. <https://doi.org/10.1098/rsos.171511>; Asress Adimi Gikay. "A Tale of Plagiarism: Do Publishers Condone Academic Misconduct?" *Brunel University London*, (January 13, 2019): 2. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3314734> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3314734>

3. Marlena Jankowska, "On the implications of the inalienability of the right of authorship for ghost-writing contracts," *Review of Comparative Law*, 18 (2013): 77.

۴. جان سی نب و آزالیا ام هولبرت، سایه‌نویسی و اخلاق اصالت، ترجمه احسان شاه‌قاسمی (تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۸)، ۱۵.

تضعیف معیارهای اصالت و اخلاق در پژوهش و سلب انگیزه پژوهش از تولیدکنندگان واقعی علم را به همراه دارد. در گستره سیاست، از آن جهت که انتظار فرهنگی نوشتن متون به‌وسیله خود سیاستمداران وجود ندارد، سایه‌نویسی عملی مجاز و مرسوم است؛ ولی در محیط علمی، به دلیل اینکه منطقی‌اً از فرد انتظار می‌رود اثری اصیل ارائه دهد، استفاده از متنی که به‌وسیله سایه‌نویس آماده شده همواره مذموم و نکوهش شده بوده است.

توانایی محدود مؤسسات دانشگاهی در شناسایی و کشف سایه‌نویسی در کنار دسترسی به خدمات نوشتن و ظهور فناوری‌های نوین، موجب شدت یافتن این تخلفات و افزایش نگرانی در دانشگاه‌ها شد. به‌منظور مواجهه و مقابله با این پدیده‌ها، دانشگاه‌ها از سازوکارهای شناسایی و کشف و مکانیزم‌های تشبیهی استفاده می‌کنند. سیاست‌گذاران جنایی نیز در پاسخ به این چالش و بحران بزرگ در مؤسسات آموزش عالی، اقدام به جرم‌انگاری این پدیده کرده‌اند.

به‌رغم رواج این پدیده در مؤسسات آموزش عالی، تاکنون این موضوع مورد پژوهش قرار نگرفته است. بدین منظور، این پژوهش ضمن آشکار کردن مفهوم سایه‌نویسی و تفاوت آن با سرقت علمی، به بررسی تطبیقی پاسخ‌های کیفری به سایه‌نویسی دانشگاهی در حقوق ایران و ایالات متحده آمریکا می‌پردازد.

در ارتباط با واژه‌گزینی مناسب برای این پدیده، باید اشاره کرد که اگرچه در قیاس با خودنوشت، یعنی آنچه را که خود شخص نوشته است، شاید بتوان برای متنی که به‌وسیله دیگری نوشته شده است، عنوان دگرنوشت یا به تعبیر منشور اخلاق در پژوهش، اجاره علمی، کتاب‌سازی، برون‌سپاری کار پژوهشی یا تقلب قراردادی و... را به کار برد، اما به‌کارگیری این اصطلاح به دلیل رایج بودن آن در این حوزه مطالعاتی و آشنایی ذهنی مخاطبان مناسب‌تر به نظر می‌رسد. از این‌رو، در این پژوهش از اصطلاح سایه‌نویسی استفاده می‌شود. از آن جهت که نویسنده واقعی در سایه و خفا اقدام به خلق و نگارش اثر برای دیگری می‌کند و پیرو توافق وی و نویسنده اعتباری (استفاده‌کننده)، نامی از نویسنده واقعی برده نمی‌شود، از اصطلاح سایه‌نویسی برای توضیح این رفتار استفاده شده است.

۱. مفهوم سایه‌نویسی

سایه‌نویسی معادل «ghost writing» است. «ghost» به معنای شبح، روح و «ghost write» به معنای نوشتن برای دیگران و به نام آن‌ها، و نوشتن (سخنرانی، کتاب و...) برای نویسنده مفروض

یا اعتباری است.^۵ «سایه‌نویسی به معنای فریب عمدی خوانندگان با انتساب تألیف یک اثر به شخص واقعی، زنده یا مرده است که آن را نوشته باشد».^۶ سایه‌نویسی یا برون‌سپاری کار پژوهشی به اشخاص ثالث، نوعی سوء رفتار علمی است که امروزه به دلیل ظهور و پیشرفت فناوری‌های نوین، پیوسته در حال رشد و تغییر است.^۷

سایه‌نویسی در مفهوم تقلب قراردادی،^۸ نویسندگی شبح یا روح نیز شناخته می‌شود. تقلب قراردادی، یعنی زمانی که مشتری و ارائه‌دهنده خدمات با هم توافق و شرط می‌کنند که در ازای دریافت پول یا هر ارزش دیگری، متنی برای مشتری آماده شود و هیچ‌گونه اثری از نویسنده واقعی در اثر ذکر نشود. همین توافق، بر پنهان ماندن نقش نویسنده در برابر مخاطبان است که به اصطلاح سایه، شبح یا روح معنا می‌دهد.^۹

هم‌اکنون، تقلب قراردادی بخشی از یک صنعت عظیم بین‌المللی است که تصور می‌شود سالانه صدها میلیون دلار درآمد دارد. مؤسسات تولید مقاله که به ارائه انواع متنوعی از خدمات می‌پردازند، بخش اصلی این صنعت هستند.^{۱۰} در ادبیات دانشگاهی، تقلب قراردادی، یعنی زمانی که دانشجویان شخص ثالثی را برای انجام کارهای پژوهشی خود به کار می‌گیرند و سپس اثر آماده‌شده به‌وسیله ثالث را به‌عنوان کار خود ارائه می‌دهند. در صورتی که چنین امری به‌موجب قوانین و مقررات آموزشی مجاز نیست.^{۱۱} در واقع، سایه‌نویسی یعنی نوشتن مقاله، پایان‌نامه، رساله

5. "Ghostwrite," *Merriam-Webster.com Dictionary*, Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/ghostwrite>. Accessed 19 Apr. 2021

6. T. J. Fosko, "Buying a lie: the harms and deceptions of ghostwriting," *UALR L. Rev.* 35, no. 1/6, (2012): 168.

7. Thomas, Lancaster, and Robert Clarke, "Contract cheating: the outsourcing of assessed student work. T. Bretag," (ed.), *Handbook of academic integrity*, 1 (2016): 639. https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-981-287-098-8_17.

8. Contract cheating.

9. Herbert, Makinda, "Ethical concerns in ghostwriting," *main streaming in higher education, Research Ethics in Administration, Finance, Education, Environment and Law*, 1, (2019):413.

10. Thomas Lancaster, "Commercial contract cheating provision through micro-outsourcing web sites," *International Journal for Educational Integrity*, 16,1 (2020)(a):1. <https://doi.org/10.1007/s40979-020-00053-7>; Thomas, Lancaste, "Academic Discipline Integration by Contract Cheating Services and Essay Mills," *Journal of Academic Ethics*, 18, (2020)(b):116. <https://doi.org/10.1007/s10805-019-09357-x>.

11. Sarah Elaine, Eaton and et al. "Contract Cheating: A View From Three Calgary Post-Secondary Institutions," *Werklund School of Education Research & Publications*, Presented at the Canadian Symposium on Academic Integrity, Calgary, AB, (2019)(a): 6. <http://hdl.handle.net/1880/110436>; Robert, Clarke and Thomas Lancaster, "Eliminating the successor to plagiarism? Identifying the usage of contract cheating sites," *In proceedings of 2nd international plagiarism conference*, (2006),1.

بررسی تطبیقی سایه‌نویسی در حقوق کیفری ایران و ایالات متحده آمریکا / صالح‌آبادی و ... ۴۱

و... به‌وسیله یک شخص برای استفاده شخص دیگر (دانشجو / استاد و...) است که در آن مؤلف اثر شناخته می‌شود. در این روش، پیرو توافق دو طرف، نقش نویسنده واقعی پنهان می‌شود و مورد استناد قرار نمی‌گیرد.^{۱۲}

درباره تعریف سایه‌نویسی یا تقلب قراردادی، بین محققان اتفاق نظر وجود ندارد. دسته‌ای از محققان معتقدند که سایه‌نویسی زمانی واقع می‌شود که مبادله مالی صورت گرفته باشد. در واقع، شخص ثالث به قصد انتفاع و در ازای دریافت ارزش مالی، به تهیه و آماده کردن کار پژوهشی اقدام کرده باشد.^{۱۳} دسته‌ای دیگر نیز تعریف گسترده‌تری از سایه‌نویسی را در نظر می‌گیرند؛ به‌گونه‌ای اشخاصی ثالث، همچون دوست و اعضای خانواده که بدون دریافت پول نیز کار پژوهشی دیگری را انجام داده‌اند؛ پوشش می‌دهد.^{۱۴} در واقع، سایه‌نویسی زمانی واقع می‌شود که فردی در ازای دریافت پول یا بدون آن به ایجاد و تولید یک «متن» برای مشتری می‌پردازد و نامش در اثر دیده نمی‌شود. بدین ترتیب، سایه‌نویسی همیشه مستلزم قرارداد رسمی و مبادله پول نیست؛ اگرچه مبادله پول بیانگر وجود برنامه‌ریزی و عمدی بودن رفتار است.^{۱۵}

در محیط‌های دانشگاهی، سایه‌نویسی در نوشتن مقاله، پایان‌نامه و رساله به دلیل داشتن منافع اقتصادی، محبوبیت و رواج زیادی یافته است. سایه‌نویسی غالباً همراه با اعطای نویسندگی^{۱۶} یا

---

12. Shawren Singh and Dan Remenyi, "Plagiarism and ghostwriting: The rise in academic misconduct," *South African Journal of Science*, 112.5-6 (2016): 2. <http://dx.doi.org/10.17159/sajs.2016/20150300>

13. Sarah Elaine, Eaton and et al. "Inter institutional perspectives on contract cheating: a qualitative narrative exploration from Canada," *International Journal for Educational Integrity*, 15, 1(2019)(b): 2. <https://doi.org/10.1007/s40979-019-0046-0>; Zaigham Mahmood, "Contract cheating: a new phenomenon in cyber-plagiarism," *Communications of the IBIMA*, 10,12 (2009): 93. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.411.4277&rep=rep1&type=pdf>

14. Josh Seeland, Brenda M. Stoesz, and Lisa Vogt, "Preventing online shopping for completed assessments: Protecting students by blocking access to contract cheating websites on institutional networks," *Canadian Perspectives on Academic Integrity*, 3.1(2020): 56. DOI:<https://doi.org/10.11575/cpai.v3i1.70256>; Erica J. Morris, "Academic integrity matters: five considerations for addressing contract cheating," *International journal for educational integrity*, 14, 1 (2018): 2. <https://doi.org/10.1007/s40979-018-0038-5>; Ann M. Rogerson, "Detecting contract cheating in essay and report submissions: process, patterns, clues and conversations," *International Journal for Educational Integrity*, 13.10 (2017): 1. <https://doi.org/10.1007/s40979-017-0021-6>.

15. Philip M. Newton, "How common is commercial contract cheating in higher education and is it increasing? A systematic review," *In Frontiers in Education* 3, article 67, (2018, August): 2. <https://doi.org/10.3389/feduc.2018.00067>

16. Gift authorship.

نویسنده و مؤلف میهمان^{۱۷} است. در این روش، عنوان نویسندگی به فردی اعطا می‌شود؛ در صورتی که مشارکتی در تهیه اثر نداشته است.^{۱۸} مؤلف مهمان معمولاً فردی صاحب‌نظر یا برجسته علمی یا بانفوذ است که نامش صرفاً به دلیل جلب رضایت، یا الزام به درج نام، افزایش اعتبار اثر یا افزایش شانس پذیرش مقاله، درج می‌شود؛ بی‌آنکه مشارکتی در اثر داشته باشد.^{۲۰۱۹}

۲. سایه نویسی در مقابل سرقت علمی

سرقت علمی در متون ایرانی معادل انتحال و در متون خارجی معادل «plagiarism» است. استفاده مستقیم یا غیرمستقیم از آثار دیگران، به منظور تهیه یک اثر، در صورتی که آگاهانه یا ناآگاهانه ارجاع درستی به اثر نشده باشد یا وانمود شود که این اثر دستاورد فکر خود است، انتحال است.^{۲۱} در واقع، استفاده غیرمجاز از ایده‌ها، واژگان و تولیدات متعلق به دیگران بدون تأیید منبع، سرقت علمی است؛ در شرایطی که انتظاری منطقی برای تألیف اصیل اثر وجود دارد و برای دستیابی به منافع، اعتبار یا هر چیزی که ضرورتاً مادی هم نیست؛ به‌گونه‌ای که خواننده را به سوی این باور سوق دهد که با اثری اصیل روبروست و نویسنده تنها مبدع اثر است.^{۲۲}

17. Guest authorship.

۱۸. ثریا صمدی، فهیمه عباسی، و سارا جلال‌زاده، «مسائل اخلاقی در انتشار مقالات علمی: بررسی انواع و علل سوء رفتارهای علمی در پژوهش‌های علوم پزشکی»، *اخلاق در علوم و فناوری* ۲، شماره ۹ (۱۳۹۳): ۳؛ Rasmussen, et al, 2020: 3394.

۱۹. وحید زمان‌زاده و منصور غفوری‌فرد، «کنکاشی بر چالش اخلاقی سوء رفتار علمی در مقالات علوم پزشکی: مصداق‌ها، علل و راهکارهای پیشگیری از آن»، *فصلنامه آموزش و اخلاق در پرستاری* ۱، شماره ۵ (۱۳۹۵): ۵۷.

20. Xavier, Bosch and Joseph S. Ross, "Ghostwriting: research misconduct, plagiarism, or fool's gold?" *The American journal of medicine* 125.4 (2012): 324. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.amjmed.2011.07.015>; Carol M. Bast and Samuels, Linda B, "Plagiarism and legal scholarship in the age of information sharing: the need for intellectual honesty," *Catholic University Law Review* 57, 3, (2007): 778.

۲۱. سیدحسن اسلامی، «چو دزدی با چراغ آید: سرقت علمی در سطح دانشگاهی»، *آینه پژوهش* ۱۲۷، شماره ۲۲ (۱۳۹۰): ۸.

22. Teddi, Fishman, "We know it when we see it" is not good enough: toward a standard definition of plagiarism that transcends theft, fraud, and copyright," *4th Asia Pacific conference on educational integrity* (4APCEI) University of wollongong NSW Australia, (2009):5; Steven J. Howard, John F. Ehrich, and Russell Walton, "Measuring students' perceptions of plagiarism: Modification and Rasch validation of a plagiarism attitude scale," *Journal of Applied Measurement*, 15,4 (2014): 373; García, Abad- María Francisca, "Plagiarism and predatory journals: A threat to scientific integrity," *Anales de Pediatría (English Edition)* 90.1 (2019):2. <https://doi.org/10.1016/j.anpede.2018.11.006>

بر مبنای این تعریف‌ها، می‌توان سایه‌نویسی را نیز نوعی سرقت علمی دانست. دانشجو یا استادی که به‌منظور گرفتن اعتبار از تولیداتی که به‌وسیله دیگران آماده شده است، بدون اشاره به منبع، از آن استفاده می‌کند و آن را به‌عنوان اثر اصیل خود معرفی می‌کند، مرتکب نوعی سرقت علمی شده است؛ چراکه در محیط علمی منطقی‌اً از آن‌ها انتظار می‌رود که اثری اصیل ارائه دهند. در واقع، سایه‌نویسی نوعی عدم صداقت علمی از طریق سرقت علمی است.^{۲۳} به‌رغم وجود این شباهت‌ها، سرقت علمی و سایه‌نویسی تفاوت‌هایی نیز دارند. از تفاوت‌های سرقت علمی و سایه‌نویسی بحث رضایت است. در سرقت علمی، شخص افکار، ایده‌ها یا واژگان نویسنده واقعی را بی رضایت وی به خود نسبت می‌دهد؛ ولی در مقابل، در سایه‌نویسی شخص سایه‌نویس یا نویسنده واقعی بر عدم انتساب تألیف به وی یا انتساب تألیف برای مشتری رضایت دارد.^{۲۴} همچنین، درحالی‌که در سرقت علمی با اثر غیر اصیلی روبرو هستیم که بدون رعایت ضوابط علمی نگارش شده است، در سایه‌نویسی ممکن است محتوا اصیل یا غیر اصیل باشد. در سرقت علمی، محتوا و ماهیت مقاله، کتاب، پایان‌نامه و... به دلیل عدم رعایت ضوابط ارجاع‌دهی و همچنین انتساب آن به خود، غیر اصیل است؛ ولی در سایه‌نویسی، ممکن است سایه‌نویس با رعایت همه ضوابط علمی، ارجاع‌دهی و انتساب به منبع اولیه، اثری اصیل را برای مشتری خلق نماید و یا با ارتکاب سرقت علمی، اثر غیر اصیلی را پدید آورد.

تفاوت عمده دیگر سرقت علمی و سایه‌نویسی بحث عمدی بودن رفتار است. سایه‌نویسی با توجه به وجود توافق بین مشتری و سایه‌نویس مبنی بر پنهان ماندن نقش نویسنده یا مبادله پول یا هر ارزش دیگر و... بیانگر عمدی بودن رفتار است؛ ولی در سرقت علمی وجود عنصر قصد یا عمدی بودن رفتار لازم نیست. سرقت علمی ممکن است از روی عمد یا به‌واسطه سهل‌انگاری یا ناآگاهی واقع شود.^{۲۵} همچنین، سارق علمی به‌واسطه کپی کردن بدون رعایت ضوابط انتساب آثار

23. Lancaster and Clarke 2014, 2016 as cited in Jonatha York, Lesley Sefcik and Terisha Veeran-Colton, "Contract cheating and blackmail: a risky business?" *Studies in higher education*, 47.1 (2022): 1. DOI: [10.1080/03075079.2020.1730313](https://doi.org/10.1080/03075079.2020.1730313)

24. Lisa G. Lerman, "Misattribution in legal scholarship: Plagiarism, ghostwriting, and authorship," *South. Texas. Law. Review*, 42 (2001): 476. Ganesh Kumar Soni, "Plagiarism detection and prevention: a study," *International Journal of Library & Information Science*, 7.1(2018): 2.

25. Loreta, Tauginienė and Vaidas Jurkevičius, "Ethical and legal observations on contract cheating services as an agreement," *International Journal for Educational Integrity*, 13.1(2017): 1. <https://doi.org/10.1007/s40979-017-0020-7>; Mary, Walker and Cynthia Townley, "Contract cheating: A new challenge for academic honesty?" *Journal of Academic Ethics* 10.1 (2012): 32. <https://doi.org/10.1007/s10805-012-9150-y>

دیگران، هزینه‌ای به نویسنده واقعی پرداخت نمی‌کند؛ ولی سایه‌نویس عمدتاً در ازای دریافت مال یا ارزش‌های دیگر، به تألیف نوشتاری با نام دیگری اقدام می‌کند.

۳. بررسی اقدامات قانونی مقابله با ارائه‌دهندگان و استفاده‌کنندگان از خدمات سایه‌نویسی

به‌موازات رشد و گسترش سایه‌نویسی و ظهور اثرات منفی آن بر جامعه علمی، واکنش به این پدیده و مقابله با آن اهمیت یافت. موضوع واکنش به سایه‌نویسی، دست‌کم به دو دلیل از اهمیتی اساسی برخوردار است. یکم اینکه بر مبنای انجام کار پژوهشی، پایان‌نامه و... مدرک و درجه‌هایی به افراد داده می‌شود که فاقد اعتبار است. اگر سایه‌نویسی در دانشگاه خاص شایع باشد، اعتبار و صلاحیت علمی آن دانشگاه به خطر می‌افتد. دلیل دوم ناعادلانه بودن کسب اعتبار برای کاری است که دانشجو یا استاد انجام نداده است.

لزوم پشتیبانی قانونی و حقوقی از تولیدات علمی و مقابله با این پدیده موجب جرم‌انگاری این رفتار در ایران و ایالات متحده آمریکا شد. در ایالات متحده آمریکا از دهه ۱۹۷۰ قانون‌گذاران به دنبال راه‌هایی برای مقابله با خدمات سایه‌نویسان بوده‌اند.^{۲۶} در این کشور، هم‌اکنون هفده ایالت سایه‌نویسی و ارائه خدمات سایه‌نویسی به‌وسیله افراد و شرکت‌ها را جرم‌انگاری کرده‌اند. ایالت‌های کالیفرنیا، کلرادو، کانتیکت، فلوریدا، ایلینوی، ماین، مریلند، ماساچوست، نوادا، نیوجرسی، نیویورک، کارولینای شمالی، اورگن، پنسیلوانیا، تگزاس، ویرجینیا و واشنگتن شخص را از تهیه، فروش یا توزیع مقالات ترم، پایان‌نامه‌ها، رساله و دیگر مطالب کتبی دانشگاهی برای شخص دیگر منع می‌کنند. فقط در ایالت اوکلاهما که اساسنامه‌ای در این خصوص ندارد، صریحاً اعلام شده است که فروش مطالب دانشگاهی «فی‌نفسه غیرقانونی» نیست.^{۲۷} این قوانین، صرفاً ناظر بر ارائه‌دهندگان خدمات سایه‌نویسی هستند و به مصرف‌کنندگان این خدمات، یعنی دانشجویان و اساتید و... نپرداخته‌اند.

26. Alexander, Amigud and Phillip Dawson, "The law and the outlaw: is legal prohibition a viable solution to the contract cheating problem?" *Assessment & Evaluation in Higher Education* 45(1) (2019):1. <https://doi.org/10.1080/02602938.2019.1612851>

27. Darby Dickerson, "Facilitated plagiarism: The saga of term-paper mills and the failure of legislation and litigation to control them," *Vill. L. Rev* 52, 1, (2007): 44.

در ایران نیز قانون‌گذار در سال ۱۳۹۶ قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی را تصویب کرد. از آنجایی که در این فرایند غیرقانونی، هم افرادی که درون ساختار آموزش عالی مانند دانشجویان یا اساتید، به‌عنوان مصرف‌کنندگان محصولات و هم اشخاص بیرون از دانشگاه، به‌عنوان تهیه‌کنندگان دخیل هستند، سیاست‌گذار تقنینی درصدد برآمد با تصویب قانون یادشده، به مقابله با این روند غیرقانونی و کنترل همه اشخاص درگیر با این معضل بپردازد. قانون‌گذار در این قانون مرتکبین را به دو دسته ارائه‌دهندگان خدمات سایه‌نویسی (تهیه‌کنندگان، عرضه‌کنندگان و انتقال‌دهندگان) و دریافت‌کنندگان خدمات سایه‌نویسی تقسیم کرده است.

۱-۳. ارائه خدمات سایه‌نویسی

سایه‌نویسان خدمات متنوعی ارائه می‌دهند. کم‌وبیش در همه تکالیف گستره آموزش عالی، امکان خرید از سایه‌نویسان وجود دارد. در ایران، بخشی از خدماتی که به‌وسیله سایه‌نویسان ارائه می‌شود در قانون تقلب علمی جرم‌انگاری شده است. این قانون مشتمل بر یک ماده و ده تبصره است. به‌موجب این ماده واحده «تهیه، عرضه یا واگذاری آثاری، همچون رساله، پایان‌نامه، مقاله، طرح پژوهشی، کتاب، گزارش یا دیگر آثار مکتوب پژوهشی - علمی یا هنری، از جمله الکترونیکی و غیر الکترونیکی به‌وسیله هر شخص حقیقی یا حقوقی به‌قصد انتفاع و به‌عنوان حرفه یا شغل - با هدف ارائه کل اثر یا بخشی از آن به‌وسیله دیگری به‌عنوان اثر خود، جرم بوده، مرتکب یا مرتکبان افزون بر واریز وجوه دریافتی به خزانه دولت مشمول مجازات می‌شوند».

رکن مادی

رفتارهای مجرمانه مندرج در این قانون حصری بوده و شامل سه رفتار تهیه، واگذاری و عرضه است. تهیه به معنای آماده‌سازی، تولید و ایجاد اثر است؛ خواه اثر ذاتاً اصالت داشته باشد یا فاقد اصالت باشد. بنابراین، حتی اگر تهیه‌کننده اثری اصیل را برای دیگری با رعایت اصول علمی تولید کند و استفاده غیرمجازی از آثار دیگران نداشته باشد، در صورت وجود رکن روانی لازم مجرم خواهد بود. در واقع، این فرد مصداق بارز سایه‌نویس است که به‌قصد انتفاع و... اثری را برای دیگری آماده می‌سازد و نام وی به‌عنوان نویسنده، در اثر ذکر نمی‌شود.

مصداق دیگر مندرج در قانون، عرضه آثار علمی است که به معنای «ارائه اثر علمی یا نمایش و اجرای اثر است»^{۲۸}. در این فرض، حتی اگر مرتکب، مبادرت به تهیه اثر نکرده باشد و صرفاً اثر

۲۸. زهرا شاکری، «سرقت علمی و ضمانت اجراهای مقابله با آن؛ با تأکیدی بر مسئله تعامل سرقت علمی و نظام حقوق مالکیت فکری»، فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی ۴۹، شماره ۴ (۱۳۹۸): ۶۶۸.

یادشده را در دسترس فروش قرار داده باشد مرتکب جرم موضوع این ماده شده است. واگذاری اثر نیز به معنای دادن و انتقال اثر علمی به شخص ثالث است.

در ایالات متحده آمریکا، دامنه رفتارهایی که پیش‌بینی شده در برخی ایالت‌ها گسترده‌تر و در برخی ایالت‌ها (از قبیل مریلند) محدودتر است. در این ایالت، فروش یا پیشنهاد فروش هر کمکی در آماده‌سازی، تحقیق یا نوشتن مقاله علمی ممنوع است؛ در صورتی که فروشنده بداند خریدار قصد دارد مقاله علمی را به‌طور عمد و بدون تغییر، به‌عنوان اثر اصیل خود برای گرفتن مدرک، دیپلم، گواهینامه یا دوره تحصیلی ارائه دهد.^{۲۹}

کم‌وبیش، همه ایالت‌ها افراد را از تهیه، پیشنهاد تهیه یا توزیع مقالات علمی منع می‌کنند. در برخی ایالت‌ها، مانند کارولینای شمالی تلاش برای تهیه مقاله؛ در ایالت ماساچوست کمک به فروش مقالات دانشگاهی؛ تبلیغ در دسترس بودن مقالات یا خدمات نوشتن مقاله (تگزاس، کارولینای شمالی، فلوریدا) نیز جزء رفتارهای ممنوعه بر شمرده می‌شود. همچنین، ایالت ماین در اختیار داشتن^{۳۰} را به قصد فروش یا انتقال منع کرده است.^{۳۱} در ایالت پنسیلوانیا، فروش یا پیشنهاد فروش مقاله علمی به شخصی که خود مقاله را می‌فروشد یا آن را برای فروش به دیگری ارائه می‌دهد، ممنوع است.^{۳۲} «احتمالاً هدف از پیش‌بینی چنین امری این است که دانشجویان را از فروش مقالاتی که پیش‌تر برای گرفتن اعتبار ارسال کرده‌اند، منصرف کند و نویسندگان آزاد را از کار در شرکت‌های تولید مقاله منصرف کند».^{۳۳}

---

29. 26-201. (b) A person may not sell or offer for sale any assistance in the preparation, research, or writing of an academic paper if he knows that the buyer intends to submit the academic paper substantially unchanged to an educational institution as the original work of someone other than the author, in fulfilling the requirements for a degree, diploma, certificate, or course of study

30. Possession

31. Maine revised statutes § 705

32. 18 PA. CONS. STAT. ANN 7324(d).--No person shall sell or offer for distribution any dissertation, thesis, term paper, essay, report or other written assignment to any person who, sells or offers for sale any such dissertation, thesis, term paper, essay, report or other written assignment to any student enrolled in a university, college, academy, school or other educational institution within the Commonwealth of Pennsylvania knowing, or under the circumstances having reason to know, that said assignment is intended for submission either in whole or substantial part under said student's name to such educational institution in fulfillment of the requirements for a degree, diploma, certificate or course of study.

33. Darby Dickerson, "Facilitated plagiarism: The saga of term-paper mills and the failure of legislation and litigation to control them," 46.

درباره آثار مورد حمایت، در قانون ایران و ایالات متحده آمریکا تفاوتی وجود ندارد. در هر دو نظام به نظر می‌رسد که منظور از اثر با توجه به احصاء مواردی همچون مقاله، پایان‌نامه، رساله و گزارش آثار علمی باشد. در همه هفده ایالت آمریکا مقالات ترمی، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های ارائه‌شده برای اعتبار علمی را پوشش می‌دهند. برخی ایالت‌ها، مانند کنتیکت تکالیف را هر نوع کار نوشتاری، ضبط‌شده، تصویری، هنری یا دیگر کارهای آکادمیک که برای ارسال به دانشگاه، مؤسسه و... در نظر گرفته می‌شوند، تعریف کرده‌اند.^{۳۴} برخی ایالت‌ها از اصطلاحات فراگیرتر استفاده کرده‌اند؛ به‌عنوان نمونه ایالت ایلینوئیس و مریلند از اصطلاح «مقالات آکادمیک» و ایالت نگزاس از اصطلاح «محصول آکادمیک» استفاده کرده‌اند. تعریف محصول آکادمیک هم مشابه تعریف تکالیف ایالت کنتیکت است.^{۳۵} ایالت‌های کالیفرنیا، کلرادو، کنتیکت، نیویورک، پنسیلوانیا و ویرجینا از عبارت «مطالب مکتوب» استفاده کرده‌اند.^{۳۶}

رکن روانی

اعمال مجازات در خصوص ناقضین، منوط به احراز رکن روانی آن‌هاست. در هر دو نظام، برای تحقق جرم سایه‌نویسی مرتکب باید رکن روانی لازم را داشته باشد. مسئله رکن روانی در قانون پیش‌گیری از تقلب و قوانین هفده ایالت اگرچه بیانی متفاوت دارد، اما تقریباً مشابه هم است.

در ایران، اعمال مجازات ارائه‌دهندگان خدمات سایه‌نویسی منوط به احراز شرایط «به‌قصد انتفاع» و «به‌عنوان حرفه و شغل» با «هدف ارائه کل اثر یا بخشی از آن به‌وسیله دیگری به‌عنوان اثر خود» است. نتیجه پیش‌بینی نخستین شرط، یعنی قصد انتفاع این است که اگر فردی بدون قصد انتفاع به‌تهیه، عرضه یا واگذاری آثار علمی برای دیگری اقدام کرده باشد مشمول این ماده نخواهد بود. بر مبنای این شرط، چنانچه سایه‌نویس بدون گرفتن هرگونه وجهی صرفاً در راستای کمک به دوست خود و... مقاله یا پایان‌نامه او را بنویسد بر مبنای این قانون قابل مجازات نخواهد بود.

همچنین، مرتکب باید اعمال یادشده در این ماده را به‌عنوان حرفه یا شغل خود انجام دهد. شرط حرفه و شغل بیانگر نوعی استمرار در حرفه و جرم به‌عادت است. جرمی که شرط تحقق آن تکرار عمل است و با صرف انجام یک فعل جرم واقع نمی‌شود. بنابراین، اگر فردی تنها چند

34. Ch. 949b, Sec. 53-392a.

۳۵. بند ۱، قسمت الف، بخش ۵۰-۳۲.

36. N.Y.LAW. §213-B, CAL. EDUC. CODE § 66400 (West 2006); CoLo. REv. STAT. § 234-103.); VA. CODE ANN. § 18.2-505, PEN, CODE, 7324)

بار به صورت محدود مرتکب اعمال مجرمانه مورد نظر این قانون شود، چون به عنوان شغل و حرفه به آن نپرداخته است مورد پیگرد قرار نمی‌گیرد و طبعاً مجازاتی نیز در انتظار وی نخواهد بود.

همچنین، لازم است اعمال یادشده در ماده با هدف ارائه کل اثر یا بخشی از آن به وسیله دیگری، به عنوان اثر خود صورت گرفته باشد؛ یعنی شخص حقیقی یا حقوقی بداند که تقاضاکننده می‌خواهد کل اثر یا بخشی عمده از آن را به نام خود ارائه دهد. در واقع، در سایه‌نویسی، حق معنوی (حق بر نام) که به موجب قانون حمایت از مؤلفان و مصنفان (۱۳۴۸) غیر قابل انتقال است، نقض می‌شود،^{۳۷} اما اگر تقاضاکننده واسطه و شخصی غیر از کسی باشد که قصد استفاده از اثر را دارد، در این قانون بدان پرداخته نشده است.^{۳۸}

بنابراین، اگر تهیه آثار متقلبانه با اهدافی دیگر، نظیر ارائه بدون نام و انتشار در مطبوعات بدون ذکر نام نویسنده صورت گیرد، ظاهراً مشمول عنوان مجرمانه فوق نخواهد بود؛ اگرچه قصد مقنن از تدوین این قانون مبارزه با سایه‌نویسی و خدمات آن‌ها بوده، اما پیش‌بینی هم‌زمان این شرایط عاملی در راستای فرار از مجازات خاطیان است.

در ایالات متحده آمریکا هم قصد انتفاع و آگاهی ارائه‌دهندگان خدمات سایه‌نویسی پیش‌بینی شده است. به قصد انتفاع یا دیگر مزایای مالی در اکثر ایالت‌ها به جز فلوریدا، ایلینو، نوادا، مریلند و ماساچوست اشاره شده است. بنابراین، در اکثر ایالت‌های آمریکا هم مرتکب در صورتی به مجازات محکوم می‌شود که به قصد دریافت منافع مالی، به انجام رفتارهای ناقض این قوانین پرداخته باشد. منظور از آگاهی، یعنی آگاهی فروشنده از هدفی که برای آن، کار علمی تولید شده است. آگاهی مرتکب در همه ایالت‌ها مورد اشاره قرار گرفته است. بنابراین، در این ایالات اعمال مجازات مرتکبین منوط است به احراز آگاهی مرتکب از اینکه خریدار قصد ارائه اثر یا بخش قابل توجهی از آن را به دانشگاه، کالج و... برای گرفتن اعتبار علمی دارد. احراز آگاهی واقعی فروشنده از قصد خریدار، در پرونده فروش مقالات ترمی به افسر پلیس مخفی که خود را به عنوان دانشجو معرفی کرده بود در سال ۱۹۷۵ مورد تأکید قرار گرفته بود. در این پرونده هشتصد مقاله ترمی ضبط شد. در این پرونده که به عنوان تنها پرونده لغو قانون مقالات ترمی شناخته می‌شود، متهم ادعا کرد از قصد خریدار مبنی بر ارائه در دانشگاه به عنوان کار خود، آگاهی ندارد. قاضی پرونده اظهار کرد اگرچه این قوانین در راستای حفظ و تمامیت علمی دانشگاه‌های مریلند است، اما

۳۷. زهرا شاکری و فاطمه صالحی، «جنبه‌های حقوقی نقض اخلاق حرفه‌ای در پژوهش»، مجموعه مقاله‌های دومین همایش ملی دانشگاه اخلاق مدار، (آذر ۱۳۹۸): ۳۰۲.

۳۸. مهدی فقیهی، «سرقت علمی از منظر سیاست‌ها و قوانین با تأکید بر لایحه مبارزه با تقلب در آثار علمی»، همایش بررسی راهکارهای پیشگیری از سرقت علمی (۱۳۹۵): ۱۵.

بررسی تطبیقی سایه‌نویسی در حقوق کیفری ایران و ایالات متحده آمریکا / صالح‌آبادی و ... ۴۹

قابلیت نقض آزادی بیان افراد و توسعه آن به افرادی را که از قصد خریدار آگاهی ندارند، دارد. همین امر به اصلاح اساسنامه مریلند از سوی مجمع عمومی مریلند در سال ۱۹۷۷ انجامید و این اساسنامه درباره افرادی که از قصد خریدار مبنی بر ارائه در دانشگاه دانش و آگاهی واقعی داشته باشند، اعمال می‌شود.^{۳۹}

برخی ایالت‌ها، همچون کالیفرنیا، ویرجینا، کلرادو، فلوریدا، ایلین و تگزاس قصد را به‌گونه‌ای کلی تعریف می‌کنند که نه تنها «آگاهی» فروشنده از هدف یا استفاده و کاربرد آن کار علمی تولیدشده را شامل می‌شود؛ بلکه آنچه را که «منطقاً باید می‌دانست»، یعنی هدف از تولید آن کار چیست را شامل می‌شود. به عبارت دیگر، حتی اگر ارائه‌دهنده خدمات از خود سلب مسئولیت کند، اما خریدار اطلاعاتی درباره قصد خود از تحویل کاری که آماده شده است، بدهد پیامد این امر می‌تواند بیانگر آگاهی ارائه‌دهنده خدمات از قصد خریدار باشد؛ به‌عنوان مثال در پرونده ساکسنیت دادگاه اظهار کرد که پرسش‌ها و دستورهای، همچون نام دانشگاه، نام استاد، رشته، دوره، حجم نوشته یا مقاله، منابعی که باید استفاده شود و... بیانگر این است که دانشجویان آشکارا به فروشندگان می‌گویند که قصد استفاده در دانشگاه را دارند. افزون بر این، این پرسش‌ها و یا دستورها نشان می‌دهد که متهمان می‌دانستند که دانشجویان آن را به‌عنوان اثر خود استفاده می‌کنند.^{۴۰}

بین «می‌دانست» و «منطقاً باید می‌دانست» تمایزی مهم است و احتمالاً شرایط منعقدشده در «قرارداد» بیانگر آن است.^{۴۱} پیش‌بینی چنین شرطی به معنای این است که «مقام قضایی باید بتواند بدون هرگونه شک معقولی ثابت کند که سایه‌نویس بیش از ارتکاب جرم از این هدف آگاهی داشته و این امر به‌طور بالقوه مانعی برای پیگرد قانونی است».^{۴۲}

در برخی ایالت‌ها مانند ایالت ماین حتی اگر نویسنده، تهیه‌کننده و... احتمال بدهد که خریدار قصد ارائه اثر برای گرفتن اعتبار علمی را دارد و این کار را انجام دهد مرتکب جرم

39. Darby Dickerson, "Facilitated plagiarism: The saga of term-paper mills and the failure of legislation and litigation to control them," 32.

40. Darby Dickerson. "Facilitated plagiarism: The saga of term-paper mills and the failure of legislation and litigation to control them," 33.

41. Philip M. Newton and Christopher Lang, "Custom essay writers, freelancers, and other paid third parties," *Handbook of academic integrity*, (2016): 259. Springer singapore.

42. Michael J. Draper, and Philip M. Newton, P. M. "A legal approach to tackling contract cheating?" *International Journal for Educational Integrity* 13(1), (2017):5. <https://doi.org/10.1007/s40979-017-0022-5>

قلمداد می‌شود. در اساسنامه این ایالت مقرر شده است که نویسنده، تهیه‌کننده، فروشنده و... «بداند» یا «باور داشته باشد» که «احتمالاً» خریدار آن را برای گرفتن مدرک، اعتبار علمی و... ارائه می‌دهد.^{۴۳}

در ایالت نودا هم صریحاً به مسئله آگاهی مرتکب از قصد خریدار از ارائه به دانشگاه و... اشاره نشده است. بر مبنای قانون این ایالت، هر شخصی که مقاله، پایان‌نامه، رساله و... می‌فروشد و یا برای فروش تهیه می‌کند، با این قصد که چنین نوشتاری برای گرفتن مدرک و... به‌وسیله شخصی که نویسنده اثر نیست، مورد استفاده قرار بگیرد، مرتکب جنحه شده است. به نظر می‌رسد که نیاز به آگاهی از قصد خریدار نیست.^{۴۴}

تفاوتی که از حیث پیش‌بینی شرط آگاهی ارائه‌دهنده خدمات سایه‌نویسی از هدف خریدار در دو نظام مشاهده می‌شود این است که در نظام حقوقی آمریکا، ارائه خدمات سایه‌نویسی در صورتی ممنوع است که ارائه‌دهنده خدمات بداند خریدار قصد ارائه اثر به‌عنوان اثر خود را در دانشگاه، کالج، مؤسسه و دیگر مراکز علمی، به‌منظور گرفتن مدرک، درجه و... دارد؛ ولی در نظام حقوقی ایران، ارائه خدمات سایه‌نویسی تنها با این هدف که خریدار اثر را به‌عنوان اثر خود قلمداد نماید، ممنوع است. بدین ترتیب، اگر ارائه‌دهنده خدمات سایه‌نویسی با علم به این امر که خریدار قصد ارائه اثر را به‌عنوان اثر خود در خارج از دانشگاه یا مؤسسه و... دارد اقدام به تهیه، فروش و... آن اثر نماید، در نظام حقوقی آمریکا قابل تعقیب و مجازات نیست، اما در نظام حقوقی ایران قابل تعقیب و مجازات است؛ خواه اثر در دانشگاه یا خارج از دانشگاه (همایش، کنفرانس، نشریه و...) به‌عنوان اثر خود ارائه شود. بدین ترتیب، اگر ارائه‌دهنده خدمات سایه‌نویسی با علم به اینکه خریدار قصد ارائه اثر را به‌عنوان اثر خود در خارج از دانشگاه دارد، اثر را برای خریدار تهیه نماید بر اساس قانون ایران قابلیت تعقیب و پیگیری دارد؛ ولی در نظام حقوقی آمریکا، چون هدف از ارائه اثر در دانشگاه برای گرفتن اعتبار علمی نبوده است، قابل تعقیب و پیگیری ندارد. با توجه به عدم پیش‌بینی شرط حرفه و شغل در قوانین این ایالت‌ها، مرتکب حتی اگر یک‌بار رفتارهای ناقض این قوانین را انجام دهد، می‌تواند مورد تعقیب و مجازات قرار گیرد.

43. Maine revised statutes 705.

44. NRS 207.320: Any person who prepares for sale or sells any term paper, thesis, dissertation or similar writing intending such writing to be submitted to an academic institution as the work of any person not the author in fulfillment of a requirement for completion of a course of study, award of a degree or other academic credit is guilty of a misdemeanor.

مجازات

تفاوتی که از حیث مجازات در دو نظام مشاهده می‌شود، تفکیک شخص حقیقی و حقوقی در نظام حقوقی ایران و عدم تفکیک مجازات آن‌ها در نظام حقوق کیفری آمریکاست. بر مبنای بند یک ماده‌واحد قانون پیشگیری و مقابله با تقلب علمی، مجازات شخص حقیقی جزای نقدی درجه سه، یعنی بیشتر از سیصد و شصت میلیون ریال تا پانصد و پنجاه میلیون ریال و محرومیت از حقوق اجتماعی درجه شش، یعنی بیشتر از شش ماه تا پنج سال است. در صورتی که مرتکب شخص حقوقی باشد، افزون بر مجازات مرتکب، مدیران، گردانندگان مربوطه، مجازات شخص حقوقی حسب مورد مطابق مواد ۲۰، ۲۱، ۲۲ قانون مجازات اسلامی تعیین می‌گردد.

در ایالات متحده آمریکا عمدتاً مجازات ارائه‌دهندگان خدمات سایه‌نویسی جزای نقدی است. طیف جزای نقدی از یک صد دلار تا ده هزار دلار است. شدیدترین جزای نقدی در ایالت اورگن و واشنگتن است. در ایالت واشنگتن، مجازات مرتکب برای بار اول جزای نقدی حداکثر هزار دلار و برای بار دوم جزای نقدی حداکثر ده هزار دلار پیش‌بینی شده است.^{۴۵} در ایالت اورگن هم جزای نقدی حداکثر ده هزار دلار پیش‌بینی شده است.^{۴۶} تنها دو ایالت مریلند و ماساچوست مجازات حبس پیش‌بینی کرده‌اند. در ایالت ماساچوست، مجازات مرتکبین جزای نقدی حداکثر یک صد دلار یا حبس حداکثر شش ماه یا هر دو است.^{۴۷} ایالت مریلند هم جزای نقدی تا هزار دلار یا حبس تا شش ماه یا هر دو را پیش‌بینی کرده است.^{۴۸}

ارائه خدمات سایه‌نویسی در دوازده ایالت کنتیکت، فلوریدا، مریلند، نودا، نیویورک، کارولینای شمالی، پنسیلوانیا، تگزاس، ویرجینیا، اورگن، ماین و ماساچوست، جنحه برشمرده می‌شود. در این دسته جرائم، عمدتاً جزای نقدی تا هزار دلار یا حبس دو تا شش ماه یا هر دو مجازات اعمال می‌شود. در تئوری، هر عمل فروش مقاله ترمی یک جنحه برشمرده می‌شود؛ بنابراین اگر فردی ۱۲۰۰ مقاله ترمی را بفروشد، امکان محکوم شدن به ۲۰۰ سال زندان (به ازای هر فروش دو ماه زندانی) برای او وجود دارد؛ ولی در عمل، مانند بسیاری از جرائم یقه‌سفید، به میزان آسیب و ضرری که وارد می‌کند، مجازات‌ها سبک است.^{۴۹}

45. WASH.REV.CODE, 28B.10584(5).

46. OR. REV. STAT. 165.114(5).

47. Mass. GEN. Law's ch. 271, 50).

48. MD. CODE ANN., EDUC. 26-201(d).

49. Ronald Standler, "Plagiarism in colleges in USA: Legal aspects of plagiarism, academic policy," Retrieved from, (2012): 69. <http://www.rbs2.com/plag.pdf>.

استثناها و معافیت‌ها

در هر دو نظام حقوقی استثناهایی پیش‌بینی شده است که انجام آن‌ها از سوی ثالث نقض قانون برشمرده نمی‌شود. قانون‌گذاران با پیش‌بینی این استثناها درصدد تعیین مرز بین اعمال متقابلانه و ارائه خدمات بوده‌اند. اموری همچون تایپ، تکثیر، ویرایش، کمک به جمع‌آوری داده‌ها به‌وسیله شخص ثالث هم در حقوق ایران و هم در حقوق ایالات متحده آمریکا مجاز است. در قانون تقلب علمی، ترجمه هم به‌عنوان استثنایی بر خدمات سایه‌نویسی معرفی شده است. پیش‌بینی چنین خدمتی به‌عنوان استثنا، شاید توجه چندانی نداشته باشد؛ بدین توضیح که اگر مترجمی مقالاتی دیگر را ترجمه و به‌قصد انتفاع و با هدف ارائه این اثر به نام دیگری، آن را به دیگری عرضه کند یا انتقال دهد، رفتارش مصداق تقلب علمی بوده، باید مجازات شود. بنابراین، برخلاف تبصره ۵ که ترجمه را جزء استثناهای معرفی کرده است، بر مبنای م ۲۴ قانون حمایت از مؤلفان اگر کل اثر متعلق به دیگری ترجمه و به نام شخصی غیر از صاحب اثر اصلی چاپ شود، باید مشمول مجازات شود.^{۵۰}

در ایالات متحده آمریکا سه ایالت کنیتیکت، نیویورک و پنسیلوانیا موارد استثنایی مطالب دارای حق کپی‌رایت را پیش‌بینی کرده‌اند.^{۵۱} بر مبنای اساسنامه این ایالت‌ها، فروش یا ارائه برای فروش اثری که بر اساس قوانین کپی‌رایت آمریکا به ثبت رسیده است به شرطی که صاحب حق کپی‌رایت مجوز یا تأیید خود را برای چنین فروشی داده باشد و به شرطی که چنین اثر یا مطالب کتبی برای گرفتن مدرک، گذراندن دوره و... به‌عنوان پایان‌نامه، رساله یا مقاله و... به مؤسسات آموزشی ارسال نشده باشد، ممنوعیتی ندارد.

افزون بر آن، همه ایالت‌ها خدماتی، همچون تدریس خصوصی، تدریس روش تحقیق و ارائه کمک تحقیقاتی، یا کمک‌های یک دانشجوی به دانشجوی دیگر را جزء رفتارهایی می‌دانند که انجام آن به‌وسیله شخص ثالث ممنوعیتی ندارد.^{۵۲}

از حیث عمومی یا خصوصی بودن هم باید اشاره کرد که این پدیده در هر دو نظام جزء جرائم عمومی است و نیازمند شکایت شاکی خصوصی نیست. در اکثر ایالت‌های آمریکا، اجرای این قانون به‌وسیله دادستان کل ایالتی یا دادستان منطقه محلی انجام می‌شود. از آنجاکه احتمالاً دادستان کل مشغول پیگرد «جنایات جدی» است، اساسنامه ممکن است به دانشگاه‌ها اجازه

۵۰. فقیهی، «سرقتم علمی از منظر سیاست‌ها و قوانین با تأکید بر لایحه مبارزه با تقلب در آثار علمی»، ۱۵.

51. (CONN. GEN. STAT. 53-392c; N.Y. ENCL. LAW 213-b (3); PA. CONS. STAT. ANN. 7324(f)).

52. Darby Dickerson, "Facilitated plagiarism: The saga of term-paper mills and the failure of legislation and litigation to control them," 46.

بررسی تطبیقی سایه‌نویسی در حقوق کیفری ایران و ایالات متحده آمریکا / صالح‌آبادی و ... ۵۳

دهد برای مقابله با فروش مقاله‌های ترمی تقاضای منع فعالیت نمایند. قوانین چند ایالت (به‌عنوان مثال کلرادو، نیوجرسی، ویرجینیا) صریحاً به کالج یا دانشگاه این حق را می‌دهد که از دادگاه بخواهد فروشنده مقاله را بابت فروش مقاله و ... به دانشجویان احضار کند. در ایلینویز و نیوجرسی، مؤسسات آموزش عالی می‌توانند از دولت بخواهند دستور موقت بخواهد.

۲-۳. استفاده از آثار متقلبانه یا اجاره علمی

استفاده از آثار متقلبانه نیز از جمله رفتارهای ممنوعه است که در قانون تقلب علمی بدان اشاره شده است. این رفتار در واقع نوعی اجاره علمی است. بر مبنای منشور اخلاق پژوهش، «منظور از اجاره علمی این است که پژوهشگر به جای آنکه خود به انجام پژوهش بپردازد، افرادی را برای این منظور به کار گیرد و خودش در فعالیت پژوهشی چندان تلاش نکند. سپس پس از تحویل کار با دخل و تصرفی اندک در پژوهش صورت گرفته، آن را به نام خود منتشر کند».^{۵۳}

استفاده‌کنندگان از آثار متقلبانه که دانشجویان، اساتید، کارمندان و ... هستند، معمولاً به انگیزه گرفتن نمره، مدرک، اعتبار و ... اثری را که دیگری تهیه کرده است، به‌عنوان اثر خود ارائه می‌نمایند. درباره استفاده‌کنندگان از خدمات سایه‌نویسی باید اشاره داشت که در نظام حقوقی آمریکا، قانونی خاص که به این مسئله پرداخته باشد، وجود ندارد. بدین ترتیب، برای بررسی نحوه پاسخ‌دهی به این دسته باید به قوانین شرافت علمی و قوانین رفتار دانشگاهی^{۵۴} مراجعه کرد. استفاده از اثر دیگری به‌عنوان اثر خود، یا استفاده از سایه‌نویس یا خرید مقالات، غالباً ذیل عنوان سرقت علمی از مصادیق سوء رفتارهای پژوهشی مورد بررسی قرار می‌گیرد. به‌عنوان مثال، در قانون شرافت علمی فلوریدا، استفاده از سایه‌نویس برای آماده کردن کارها و یا خرید اثر، سرقت علمی عمدی برشمرده می‌شود. در ایالت ماین هم ارسال کاری که به‌طور کامل یا جزئی به‌وسیله شخصی دیگر انجام شده است، به‌عنوان کار خود، از جمله آثار خریداری شده از یک فروشنده، سرقت علمی محسوب می‌شود.^{۵۵}

در کد رفتاری دانشجویی واشنگتن نیز سرقت علمی این‌گونه تعریف شده است: ارسال یا ارائه واژگان، تحقیق یا ایده‌های بیان‌شده دیگری، اعم از منتشرشده یا منتشرنشده، بدون ذکر منبع. سرقت علمی همچنین شامل این موارد است: یکم، استفاده از اثر منتشرشده یا منتشرنشده از

۵۳. کمیته اخلاق پژوهش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، منشور اخلاق پژوهش (اهواز: انتشارات دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۹۰)، ۳۴.

54. Academic code of conduct.

55. Academic affairs, section 314, academic integrity

شخص دیگر از طریق بازنویسی یا نقل قول بدون ارجاع و استناددهی مناسب؛ دوم، استفاده غیر قابل قبول از مطالب تهیه شده از شخص یا نهادی که در فروش مقالات ترم یا دیگر مطالب دانشگاهی شرکت دارند.^{۵۶}

در ایالت نیویورک، استفاده از اثر خریداری شده، به عنوان اثر خود برای گرفتن مدرک، گواهینامه و... بیانگر تلاش در به دست آوردن اعتبار علمی از راه‌های متقلبانه است. بر مبنای قانون آموزش نیویورک، هرگونه «تلاش برای به دست آوردن اعتبار علمی» از طریق «تقلب و کلاهبرداری» ممنوع بوده، نقض این قانون جنحه به شمار می‌آید. همچنین، کسانی که در این امر کمک یا مشارکت داشته باشند، به همان مجازات محکوم می‌شوند. این امر در پرونده دولت در مقابل ساکسنییت^{۵۷} مورد اشاره قرار گرفت. در این پرونده، دادستان کل ایالت نیویورک دادخواست انحلال شرکتی را که تنها کارش فروش مقالات ترمی به دانشجویان بود مطرح کرد. بر مبنای ادعای دادستان کل، در فاصله بین ۱ نوامبر ۱۹۷۱ تا ۳۱ ژانویه ۱۹۷۲، حداقل ۹۶۵ دانشجو از بیش از ۱۰۰ دانشگاه مختلف مقالات را از متهمین خریداری کرده‌اند که این امر به فروش تقریبی ۳۵۴۱۶ دلار منجر شده است.^{۵۸} اساس این دعوا، قانون آموزش نیویورک^{۵۹} بود. دادگاه بر مبنای این قانون اعلام کرد ارائه مقاله خریداری شده به وسیله دانشجو، به عنوان کار خود برای گرفتن مدرک، گواهینامه و... نشان‌دهنده تلاش وی برای گرفتن مدرک از طریق تقلب و کلاهبرداری است و متهمانی هم که آگاهانه به این دانشجویان مقاله ترمی را فروخته‌اند، در گرفتن مدرک از طریق متقلبانه مشارکت کرده‌اند. دادگاه فعالیت این شرکت را مخالف با قوانین آموزشی و سیاست عمومی این کشور در حفظ و تمامیت علمی دانست و ضمن انحلال شرکت، متهمان را از ادامه فعالیت و فروش مقالات ترمی، رساله و تکالیف دانشجویی منع کرد.^{۶۰}

بدین ترتیب، از آنجایی که غالباً ارائه اثر تهیه شده از سوی ثالث سرقت علمی محسوب می‌شود، مجازات استفاده‌کنندگان از سایه‌نویس بر مبنای مجازات‌های انتظامی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی است. در واقع، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی عملاً تفاوتی بین افرادی که خود با کپی‌برداری و عدم ارجاع‌دهی مناسب مرتکب سرقت علمی شده‌اند، با فردی که از اثر آماده شده

56. WAC 478-121-107

57. State v. saksniit, 332 N.Y.S.2d 343 (N.Y. 1972)

58. Ambash, Joseph W., "Trapping term paper cheaters by statute," *American Bar Association Journal* 59(2), (1973): 162.

59. Education law, 224.

60. Ronald Standler, "Plagiarism in colleges in USA: Legal aspects of plagiarism, academic policy," 72.

دیگری استفاده کرده است، قائل نمی‌شوند. همه این رفتارها جزء رفتارهای ناقض اصول صداقت و تمامیت علمی است و مجازات ناقضین هم بر مبنای سیاست معمول در دانشگاه‌ها خواهد بود.

ناقضین تمامیت و شرافت علمی، بر مبنای میزان جدی بودن تخلف، شرایط دانشجو، فرصت‌های بالقوه، تکرار رفتار و ... به مجازات مناسب محکوم می‌شوند. انجام مجدد کار، دادن نمره صفر، معلق کردن کار، الزام به حضور در کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی، به‌کارگیری الگوهای عدالت‌ترمیمی، همچون نامه عذرخواهی و جبران خسارت، نگهداری مدرک، ریزنمرات یا سوابق دیگر، تعلیق رتبه، ابطال مدرک (در صورتی که تخلف پس از ارسال مدرک کشف شود)، تعلیق از دانشگاه برای یک دوره مشخص، اخراج بدون امکان پذیرش مجدد و ... اعمال می‌شود.

در نظام حقوقی ایران نیز اگرچه در تبصره ۶ قانون تقلب علمی به استفاده‌کنندگان از خدمات سایه‌نویسی اشاره شده است، اما مجازات این دسته مرتکبین نیز مانند ایالات متحده آمریکا مجازات انتظامی است که در دانشگاه‌ها اعمال می‌شود. در واقع، در تبصره ۶ قانون‌گذار به تخلف‌انگاری استفاده از آثار متقلبانه و تعیین ضمانت‌اجرای انضباطی اقدام کرده است. به نظر می‌رسد این اقدام در راستای قضازدایی صورت گرفته است.^{۶۱} بر اساس این تبصره، در صورت استفاده از آثار متقلبانه موضوع ماده‌واحد به‌وسیله دانشجویان، اعضای هیئت علمی و طلاب، ضمن سلب هرگونه امتیاز مادی یا معنوی مترتب بر آن و ملغی‌الاثربودن هرگونه مدرک تحصیلی، پایه، مرتبه علمی، رتبه یا عناوین مشابه، به تخلفات نامبردگان حسب مورد به‌وسیله هیئت‌های انتظامی اعضای هیئت علمی، هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، کمیته‌های انضباطی دانشجویان یا دادسرا یا دادگاه ویژه روحانیت رسیدگی می‌شود. بدین ترتیب، اگر دانشجویان یا اعضای هیئت علمی از آثار متقلبانه‌ای که به‌وسیله دیگری تهیه شده است استفاده کنند، با مجازات‌های انتظامی روبرو خواهند شد. دامنه مجازات‌هایی که درباره این دسته اعمال می‌شود متنوع است؛ به‌عنوان مثال بر مبنای آیین‌نامه انضباطی دانشجویان، دامنه مجازات‌ها از احضار و توبیخ شفاهی و کتبی، محرومیت از تحصیل، تغییر دوره و ... تا اخراج از دانشگاه و محرومیت از تحصیل در کلیه دانشگاه‌ها تا پنج سال است.

بدین ترتیب، قانون‌گذاران ایران و ایالات متحده آمریکا به دو گونه متفاوت با دو طرف تقلب قراردادی، یعنی ارائه‌کنندگان خدمات (سایه‌نویسان و ...) و دریافت‌کنندگان خدمات

۶۱. امیر مردی، «جرم تقلب در تهیه آثار علمی و نیز تخلف استفاده از آن آثار در حقوق کیفری ایران با تأکید بر قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی مصوب ۱۳۹۶»، همایش ملی آسیب‌شناسی پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در حوزه علوم انسانی (۱۳۹۶): ۱۳۲.

(دانشجویان / اعضای هیئت علمی و...) برخورد کرده‌اند. رفتار ارائه‌کنندگان خدمات، مؤسسات پایان‌نامه فروشی و ... جرم بوده، مرتکب مشمول مجازات خواهد بود؛ درحالی‌که رفتار استفاده‌کنندگان از این خدمات نوعی تخلف بوده، مشمول مجازات‌های انتظامی خواهند بود.

نتیجه‌گیری

تربیت نیروی انسانی متخصص و کارآمد، به‌عنوان مهم‌ترین کارکرد نظام آموزشی، در محیطی صورت می‌گیرد که عاری از هرگونه تقلب باشد. سایه‌نویسی و استفاده از سایه‌نویس در تهیه آثار علمی یکی از رفتارهای متقلبانانه است که هم‌اکنون به یک چالش و بحران بزرگ در محیط آموزشی تبدیل شده است. گسترش این پدیده در نظام آموزش عالی و انتساب آن به بازیگران حوزه دانشگاهی، یعنی دانشجویان و اساتید می‌تواند به فروپاشی بنیان‌های اخلاقی در جامعه منجر شود. سایه‌نویسی زمانی اتفاق می‌افتد که فردی در ازای پول یا هر ارزشی دیگر، برای مشتری (دانشگاهیان، سیاستمداران، هنرمندان و...) متنی را می‌نویسد و خریدار خدمت آن را به‌عنوان محصول فکری خود ارائه می‌دهد.

به‌رغم اینکه سایه‌نویسی در برخی حوزه‌ها، همچون سیاست امری رایج و مقبول است، اما سایه‌نویسی و استفاده از سایه‌نویس در تهیه آثار علمی به دلیل اینکه منطقی‌اً انتظار می‌رود دانشگاهیان اثری اصیل را ارائه دهند، به‌نوعی تقلب و فریبکاری مخاطبان برشمرده می‌شود. سایه‌نویسی تفاوت‌هایی با سرقت علمی دارد؛ ولی از آن جهت که خریدار خدمت، کار دیگری را به‌عنوان کار خود به‌منظور گرفتن نمره، مدرک و ... بدون اشاره به منبع و نویسنده واقعی مورد استفاده قرار می‌دهد، در شرایطی که منطقی‌اً انتظار می‌رود اثری اصیل ارائه دهد، عملش به‌عنوان نوعی سرقت علمی یا سوء رفتار دانشگاهی انگاشته می‌شود.

حفظ شأن و جایگاه دانشگاه و دانشگاهیان، موجب شد قانون‌گذاران ایران و ایالات‌متحده آمریکا به جرم‌انگاری این پدیده بپردازند. قانون‌گذار ایران به دو گونه متفاوت استفاده‌کنندگان از سایه‌نویسان و ارائه‌کنندگان خدمات سایه‌نویسی را مورد توجه قرار داده است. در ایالات‌متحده آمریکا هم ایالت‌هایی که این پدیده را جرم‌انگاری کرده‌اند به طرف عرضه، یعنی سایه‌نویسان پرداخته‌اند. در ایران، رفتارهای پیش‌بینی‌شده حصری بوده و شامل تهیه، عرضه و انتقال اثر علمی است، اما در ایالات‌متحده آمریکا برخی ایالت‌ها رفتارهایی گسترده‌تر از ایران و برخی ایالت‌ها رفتارهای محدودتر را پیش‌بینی کرده‌اند. در هر دو نظام، تلاش شده است مرز بین اعمال متقلبانانه و اعمالی که از آن به

بررسی تطبیقی سایه‌نویسی در حقوق کیفری ایران و ایالات متحده آمریکا / صالح‌آبادی و ... ۵۷

ارائه خدمت تعبیر می‌شود، روشن شود. بر این مبنا، رفتارهایی که به‌عنوان نوعی ارائه خدمت برشمرده می‌شوند؛ همچون ویراستاری و تایپ، به‌عنوان استثنائات قوانین پیش‌بینی شده‌اند.

در ایالات متحده آمریکا، عموماً قصد انتفاع و آگاهی مرتکب از اینکه خریدار قصد ارائه اثر یا بخش قابل توجهی از آن را به دانشگاه، کالج و... برای گرفتن اعتبار علمی دارد الزامی است. در برخی ایالت‌ها، همچون ایالت ماین، حتی اگر مرتکب احتمال دهد که خریدار قصد ارائه اثر را در دانشگاه دارد، مشمول مجازات می‌شود. در ایران نیز احراز شرایط «به‌قصد انتفاع» و «به‌عنوان حرفه و شغل» با «هدف ارائه کل اثر یا بخشی از آن به‌وسیله دیگری به‌عنوان اثر خود» لازم است. براین اساس که شرط به‌عنوان «حرفه یا شغل» در ایالات متحده آمریکا پیش‌بینی نشده است، اگر مرتکب حتی یک‌بار به ارائه خدمات سایه‌نویسی بپردازد، مشمول مجازات می‌شود.

از حیث مجازات هم باید اشاره کرد که در ایران، مجازات ارائه‌کنندگان خدمات سایه‌نویسی ماهیت کیفری دارد؛ ولی مجازات مشتریان سایه‌نویسی که طیفی از دانشگاهیان هستند ماهیت انتظامی دارد. در واقع، سیاست کیفری در قبال مشتریان از نوع مجازات به معنای خاص خود نبوده، بیشتر تشبیهاتی که جنبه اداری و انتظامی داشته است، از قبیل اخراج و ابطال مدرک در خصوص آن‌ها اعمال می‌شود. در ایالات متحده آمریکا، مجازات فروشندگان و ارائه‌دهندگان خدمات سایه‌نویسی عمدتاً جزای نقدی است و تنها برخی ایالت‌ها، همچون ماساچوست و مریلند مجازات حبس را نیز پیش‌بینی کرده‌اند. بدین ترتیب، در این کشور نیز مجازات کسانی که اثر سایه‌نویسی شده را به‌منظور گرفتن اعتبار علمی و یا مدرک و... به دانشگاه ارائه می‌دهند از نوع مجازات‌های انتظامی معمول در دانشگاه‌هاست. همچنین، سایه‌نویسی در هر دو نظام جزء جرائم عمومی بوده، نیازمند شکایت شاکی خصوصی نیست.

اگرچه قانون تقلب علمی، به‌عنوان اختصاصی‌ترین قانون، اقدامی مناسب و مؤثر برای مقابله با سایه‌نویسی و اجاره علمی است، اما هرگز کافی نیست. قانون یادشده به دلیل کلی بودن، عدم توجه به ریشه‌های مسئله، عدم پوشش همه مصادیق سایه‌نویسی، همچون سایه‌نویسی بدون قصد انتفاع یا به‌صورت موقت نه به‌عنوان حرفه و شغل؛ عدم مجازات استفاده‌کننده از آثاری که به‌وسیله دوست یا اعضای خانواده تهیه شده و... نیاز به بازنگری کلی دارد. بدین ترتیب، لزوم تهیه و تدوین قوانین جامع و روشن و شفاف برای مقابله با سایه‌نویسان و استفاده‌کنندگان از خدمات سایه‌نویسی، یعنی دانشجویان / اساتید احساس می‌شود. در کنار این الزامات قانونی، دانشگاه‌ها نیز باید تدابیر لازم به‌منظور آموزش، نهادینه‌سازی فرهنگ صداقت علمی و احترام به حقوق مالکیت فکری دیگران و تدوین سیاست‌های صریح و روشن را اتخاذ نمایند.

منابع

الف. کتب و مقالات

الف-۱. فارسی

- اسلامی، سیدحسن. «چو دزدی با چراغ آید: سرقت علمی در سطح دانشگاهی»، آیین پژوهش ۱۲۷، شماره ۲۲ (فروردین و اردیبهشت ۱۳۹۰): ۷-۱۷.
- <http://jap.isca.ac.ir/article770.html?lang=fa>
- زمان‌زاده، وحید و منصور غفوری فرد. «کنکاشی بر چالش اخلاقی سوء رفتار علمی در مقالات علوم پزشکی: مصداق‌ها، علل و راهکارهای پیشگیری از آن»، فصلنامه آموزش و اخلاق در پرستاری ۱، شماره ۵ (۱۳۹۵): ۵۵-۶۵. <http://ethic.jums.ac.ir/article-1372-fa.html>
- سایت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، (۱۳۹۷). رشد ۲۱ برابری تعداد دانشجویان در سال ۹۷ نسبت به چهار دهه قبل / تعداد اعضای هیئت علمی ۱۲ برابر شده است. بازیابی شده در ۲۷/۱۱/۱۳۹۷. <http://www.msrt.ir/fa/news/45681>
- شاکری، زهرا و فاطمه صالحی. «جنبه‌های حقوقی نقض اخلاق حرفه‌ای در پژوهش»، مجموعه مقاله‌های دومین همایش ملی دانشگاه اخلاق مدار (آذر ۱۳۹۸): ۲۹۷-۳۰۹. https://ethics.ut.ac.ir/article_359.pdf
- شاکری، زهرا. «سرقت علمی و ضمانت اجراهای مقابله با آن؛ با تأکیدی بر مسئله تعامل سرقت علمی و نظام حقوق مالکیت فکری»، فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی ۴۹، شماره ۴ (دی ۱۳۹۸): ۶۷۵-۶۵۵. 10.22059/jlq.2020.272207.1007144
- صمدی، ثریا، فهیمه عباسی، و سارا جلال‌زاده. «مسائل اخلاقی در انتشار مقالات علمی: بررسی انواع و علل سوء رفتارهای علمی در پژوهش‌های علوم پزشکی»، اخلاق در علوم و فناوری ۲، شماره ۹ (تابستان ۱۳۹۳): ۱-۱۱. Magiran.com/p1324993
- فقیهی، مهدی. «سرقت علمی از منظر سیاست‌ها و قوانین با تأکید بر لایحه مبارزه با تقلب در آثار علمی»، همایش بررسی راهکارهای پیشگیری از سرقت علمی (۱۳۹۵): ۱-۲۲. <http://www.ictc.ac.ir/plagconf>
- کمیته اخلاق پژوهش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. منشور اخلاق پژوهش. اهواز: انتشارات دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۹۰.
- مرادی، امیر. «جرم تقلب در تهیه آثار علمی و نیز تخلف استفاده از آن آثار در حقوق کیفری ایران با تأکید بر قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی مصوب ۱۳۹۶»، همایش ملی آسیب‌شناسی پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در حوزه علوم انسانی (۱۳۹۶): ۱۲۴-۱۴۱. <https://civilica.com/doc/950088/>

بررسی تطبیقی سایه‌نویسی در حقوق کیفری ایران و ایالات متحده آمریکا / صالح‌آبادی و ... ۵۹

نپ، جان سی و آزالیا ام هولبرت. سایه نویسی و اخلاق اصالت. ترجمه احسان شاه قاسمی، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۸.

الف-۲. لاتین

Ambash, Joseph W. "Trapping term paper cheaters by statute." *American Bar Association Journal*, 59(2), (1973): 162-166.

Amigud, Alexander, and Phillip Dawson. "The law and the outlaw: is legal prohibition a viable solution to the contract cheating problem?" *Assessment & Evaluation in Higher Education* 45(1) (2019):1-11.<https://doi.org/10.1080/02602938.2019.1612851>

Abad-García, María Francisca. "Plagiarism and predatory journals: A threat to scientific integrity." *Anales de Pediatría (English Edition)* 90.1 (2019): 57-e1-e8. <https://doi.org/10.1016/j.anpede.2018.11.006>

Bosch, Xavier, and Joseph S. Ross. "Ghostwriting: research misconduct, plagiarism, or fool's gold?" *The American journal of medicine* 125.4 (2012): 324-326. DOI:<https://doi.org/10.1016/j.amjmed.2011.07.015>

Bast, Carol M., and Linda B. Samuels. "Plagiarism and legal scholarship in the age of information sharing: the need for intellectual honesty." *Catholic University Law Review*. 57, 3, (2007): 777-816.

Clarke, Robert, and Thomas Lancaster. "Eliminating the successor to plagiarism? Identifying the usage of contract cheating sites." *In proceedings of second international plagiarism conference*.1-13(2006). Northumbria Learning Press.

Dickerson, Darby. "Facilitated plagiarism: The saga of term-paper mills and the failure of legislation and litigation to control them." *Vill. L. Rev* 52, No.1, (2007): 21-46.

Draper, Michael J., and Philip M. Newton, P. M. "A legal approach to tackling contract cheating?" *International Journal for Educational Integrity*, 13(1), (2017):1-16. <https://doi.org/10.1007/s40979-017-0022-5>

Eaton, Sarah Elaine, et al. "Contract Cheating: A View from Three Calgary Post-Secondary Institutions." Werklund School of Education Research & Publications, Presented at the Canadian Symposium on Academic Integrity, Calgary, AB, (2019)(a): 1-31. <http://hdl.handle.net/1880/110436>

Eaton, Sarah Elaine, et al. "Inter institutional perspectives on contract cheating: a qualitative narrative exploration from Canada." *International Journal for Educational Integrity*, 15,1(2019)(b): 1-17. <https://doi.org/10.1007/s40979-019-0046-0>

- Fosko, T. J. "Buying a lie: the harms and deceptions of ghostwriting". *UALR L. Rev.*, vol 35, issue 1/6, (2012): 165-187.
- Fishman, Teddi. "We know it when we see it" is not good enough: toward a standard definition of plagiarism that transcends theft, fraud, and copyright." *4th Asia Pacific conference on educational integrity (4APCEI) University of wollongong NSW Australia*, (2009):1-5.
- Grimes, David Robert, Chris T. Bauch, and John PA Ioannidis. "Modelling science trustworthiness under publish or perish pressure." *Royal Society Open Science*, 5, 1: 171511, (2018): 1-14. <https://doi.org/10.1098/rsos.171511>
- Gikay, Asress Adimi. "A Tale of Plagiarism: Do Publishers Condone Academic Misconduct?" *Brunel University London*, (January 13, 2019): 1-10. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3314734> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3314734>
- Howard, Steven J., John F. Ehrich, and Russell Walton. "Measuring students' perceptions of plagiarism: Modification and Rasch validation of a plagiarism attitude scale." *Journal of Applied Measurement* 15, 4 (2014): 372-393.
- Jankowska, Marlena. "On the implications of the inalienability of the right of authorship for ghost-writing contracts." *Review of Comparative Law* 18 (2013):77-92.
- Lerman, Lisa G. "Misattribution in legal scholarship: Plagiarism, ghostwriting, and authorship." *South. Texas. Law. Review* 42 (2001): 467-492.
- Lancaster, Thomas, and Robert Clarke. "Contract cheating: the outsourcing of assessed student work. T. Bretag." (ed.), *Handbook of academic integrity*, 1 (2016): 639-654. https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-981-287-098-8_17.
- Lancaster, Thomas. "Commercial contract cheating provision through micro-outsourcing web sites." *International Journal for Educational Integrity*, 16, 1 (2020)(a): 1-14. <https://doi.org/10.1007/s40979-020-00053-7>
- Lancaster, Thomas. "Academic Discipline Integration by Contract Cheating Services and Essay Mills." *Journal of Academic Ethics*, 18, (2020)(b): 115-127. <https://doi.org/10.1007/s10805-019-09357-x>
- Makinda, Herbert. "Ethical concerns in ghostwriting." Main streaming in higher education, *Research Ethics in Administration, Finance, Education, Environment and Law* 1, (2019):413-425.
- Morris, Erica J. "Academic integrity matters: five considerations for addressing contract cheating." *International journal for*

- educational integrity 14, 1 (2018): 1-12. <https://doi.org/10.1007/s40979-018-0038-5>
- Mahmood, Zaigham. "Contract cheating: a new phenomenon in cyber-plagiarism." *Communications of the IBIMA*, 10, 12 (2009): 93-97. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.411.4277&rep=rep1&type=pdf>
- Newton, Philip M., and Christopher Lang. "Custom essay writers, freelancers, and other paid third parties." *Handbook of academic integrity*, (2016): 249-271, springer singapor.
- Newton, Philip M. "How common is commercial contract cheating in higher education and is it increasing? A systematic review." *In Frontiers in Education* 3, article 67, (2018, August): 1-18. <https://doi.org/10.3389/educ.2018.00067>
- Rogerson, Ann M. "Detecting contract cheating in essay and report submissions: process, patterns, clues and conversations." *International Journal for Educational Integrity*, 13.10 (2017): 1-17. <https://doi.org/10.1007/s40979-017-0021-6>
- Rasmussen, Lisa M., et al. "Authorship Policies at US Doctoral Universities: A Review and Recommendations for Future Policies." *Science and Engineering Ethics*, 26.6, (2020): 3393-3413. <https://doi.org/10.1007/s11948-020-00273-7>
- Seeland, Josh, Brenda M. Stoesz, and Lisa Vogt. "Preventing online shopping for completed assessments: Protecting students by blocking access to contract cheating websites on institutional networks." *Canadian Perspectives on Academic Integrity*, 3.1(2020): 55-69. DOI:<https://doi.org/10.11575/cpai.v3i1.70256>
- Soni, Ganesh Kumar. "Plagiarism detection and prevention: a study." *International Journal of Library & Information Science*, 7.1(2018): 1-6.
- Singh, Shawren, and Dan Remenyi. "Plagiarism and ghostwriting: the rise in academic misconduct." *South African Journal of Science*, 112.5-6 (2016): 1-7. <http://dx.doi.org/10.17159/sajs.2016/20150300>
- Standler, Ronald. "Plagiarism in colleges in USA: Legal aspects of plagiarism, academic policy." Retrieved from, (2012): 1-89. <http://www.rbs2.com/plag.pdf>.
- Tauginienė, Loreta, and Vaidas Jurkevičius. "Ethical and legal observations on contract cheating services as an agreement." *International Journal for Educational Integrity*, 13.1(2017): 1-10. <https://doi.org/10.1007/s40979-017-0020-7>.

- Walker, Mary, and Cynthia Townley. "Contract cheating: A new challenge for academic honesty?" *Journal of Academic Ethics* 10.1 (2012): 27-44. <https://doi.org/10.1007/s10805-012-9150-y>
- Yorke, Jonathan, Lesley Sefcik, and Terisha Veeran-Colton. "Contract cheating and blackmail: a risky business?." *Studies in higher education*, 47.1 (2022): 1-14. DOI: 10.1080/03075079.2020.1730313.